

КЕ МЕ СЛУШАШ ШО ТИ ВРЕВАМ!

Основното, което научаваме в училище за българските диалекти, е, че тяхната употреба е абсолютно неуместна извън битовата сфера на общуване, а дори и там трябва да се избягва, защото е белег за ниска образованост. По този начин от учениците остава скрит цял един изключително интересен свят, понеже българската езикова територия е по-силно говорно разчленена дори в сравнение с много по-големи държави като Русия.

Диалектите са богатството за езика, защото, макар и ограничени откъм научна и културно-обществена лексика, имат значително по-богатата лексикална система от книжовната във всяка област от човешкия бит (например земеделците различават 12 части на ралото, 10 на плуга, 31 на колата, овчарите употребяват поне 4 думи за агне: агне, шиле, дзвизка, дзвизак, 3 за овен: матор, батал и коч, и над 4 за овца: доилница, сирица, щерица, мария, първеския и др., а в българските диалекти като цяло се срещат 14 названия на царевицата и картофа, 16 на вилицата или възглавницата и т.н.). Освен това в някои говори се пазят изключително стари прабългарски и старобългарски думи (например: прабълг. белчук ,халка за връзване на добитък‘, чапак ,горна част на сукман‘; старобълг. средорек, нине), които разкриват интересни връзки на българския език с останалите славянски езици (срв.: нога – в западните и югоизточните български говори, в руски и сърбохърватски; пога – в полски; poħa – в чешки и др.).

Освен че стоят в основата на книжовния ни език, българските диалекти пазят ценни сведения за историческите промени в граматичната му система и за конкретния път, по който се извършват някои от тях (например развитието на съвременната форма за бъдеще време, изчезването на падежите), както и за причините за съществуване на книжовни норми като правилата за употребата на определителния член. Нещо повече, доброто познаване на диалекта на учениците позволява много по-резултатното коригиране на свързаните с него грешки при усвояването на книжовната норма. Така например в балкански говори като Карловския би следвало да се обръща специално внимание на правилата за членуване, защото типично за този диалект е имената от мъжки род да се членуват с пълен член независимо от позицията им в изречението.

Гл. ас. д-р Илияна Гаравалова

*Секция за българска диалектология и лингвистична география
Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ – БАН*